

ELSŐ felvonás

I.

Először a harangokról. Méghozzá háromról, amiket csorba lapátokból, gereblyékből és kapákból, repedt üstökből, tompa ekevasakból és rozsdás tűzhelyekből öntöttek. Mindegyikbe beolvasztottak még egy aranytallért is. Durvák és feketék voltak, kivéve az alsó ezüstös peremüket, amire anyám milliónyi ütést mért a kalapácsaival. Elég kicsi volt ahhoz, hogy alattuk táncolhasson a harangtoronyban. Amikor nekilendült, a fényes padlódeszkáról a magasba szökkent, és amikor a kalapács a harangot érte, akkor a harangkoronától az anyám lábujja hegyéig zengett minden.

Minden uri lakos azt állította, hogy ezek voltak a lehangosabb harangok, és noha időközben hangosabbakat is megismertem, az Uri-völgy fölötti elhelyezésük miatt valóban igen hangosaknak tündek, a Vierwaldstätter-tótól egészen a Gotthard-hágóig elhallatszottak. Az ő hangjuk köszöntötte az Olaszországból érkező kereskedőket. A svájci katonák befogták a fülüket, amikor Urin át meneteltek. Ha megszólaltak a harangok, még az ökrös szekerek is megálltak. Még a legkövérebb emberek se tudtak to-

vább enni, mert a beleik is megremegtek. A közelben lévő legelőkön legelő tehenek egy ideig megsüketültek. A legfiatalabb pásztorok is olyan rosszul hallottak, mint holmi öregemberek, noha reggel, délután és este a kunyhóikba bújtak, amikor anyám megkongatta a harangokat.

Ebben a kicsiny templom fölött lévő harangtoronyban születtem. Ott szoptatott az anyám. Amikor már elég meleg volt, ott is aludtunk. Amíg anyám meg nem lóbálta a kalapácsot, addig a harangok alatt kucorogtunk, a torony négy nyitott oldala vett körül bennünket. Anyám óvott a széltől is, simogatta a homlokomat. Noha soha nem szólt hozzám vagy én hozzá, mégis figyelte a számat, amikor gagyogtam. Csiklandozott, hogy nevetésre késztessem. Amikor elkezdtem négykézláb mászni, megfogta a lábamat, nehogy a mellvédre kapaszkodjak, ahonnan a mélybe zuhanhatnék. Segített lábra állni. Marokra fogtam egy-egy ujját, és így vezetett körbe akár százszor is naponta a mellvédek mentén. A harangtorony valójában egy icipici világ volt – a legtöbben talán egy kisgyermek börtönének tartanák. Viszont ami a hangzást illeti, az volt a világ legnagyobb lakása. Mert az összes hangzás, ami valaha is megjelent a világban, az mind benne volt azokban a harangokban, és amikor anyám rájuk vert a kalapáccsal, akkor ennek a hangzásnak a szépsége szétáradt a világban. Sok-sok fül hallotta a hegyeken át zengő mennydörgő harangzúgást. Gyűlöltek, vagy megrendítette őket a hatalmas erő, vagy pedig annyira el voltak ragadtatva, hogy üres tekintettel bámultak a messzeségbe, vagy éppen sírtak, amikor a vibrálás kikergette belőlük a gyászos emlékeket. De nem találták szépnek. Nem voltak rá képesek. A harangszó szépsége csak az anyámé és az enyém volt.

Azt kívántam, hogy ez legyen a kezdet: anyám és ezek a harangok, a hangom, az örömöm és bánatom Ádámja és Évája. Persze ez nem igaz. Volt apám, ahogy anyámnak is. És a harangoknak is. Az ő apjuk egy bizonyos Richard Kilchmar volt, aki 1725 egy éjszakáján dülöngélve felmászott egy asztalra, de annyira részegen, hogy két holdat látott az égen.

Az egyik szemét behunyta, és a másikat addig hunyorította, amíg az a két hold egyetlen elmosódott koronggá alakult. Körülnézett: kétszáz ember töltötte meg Altdorf terét; ez a helység arra volt büszke, hogy ott volt a Svájci Államközösség középpontja. A férfiak a termést, az új pápát és a meleg nyári éjszakát ünnepelték. Kétszáz férfi, akik bokáig álltak a vizelettel átitatott sárban. Kétszáz férfi, kezükben az Uri környékéről származó körtepálinkás korsóval. Kétszáz férfi, akik mind ugyanolyan részegek voltak, mint Richard Kilchmar.

„Csöndet!”, üvöltötte az éjszakába, ami olyan melegnek és világosnak tűnt számára, mint a saját gondolatai. „Mondani akarok valamit! „Mondjál!”, ordították amazok és elhallgattak.

Magasan fölöttük úgy világitott az Alpok a holdfényben, mint foga a fekete, elsovadt ínyek között.

„A protestánsok mind kutyák!”, ordította, megemelte a poharát, és majdnem leesett az asztalról. Ujjongtak és elátkozták az összes zürichi kutyát. Átkozták a berni kutyákat is, mert fegyverük volt és se regük, és az a hegyen átkelve elfoglalhatta Urit. Elátkozták a német kutyákat északon, akik még csak nem is hallottak Uriról. Elátkozták a kutyákat, mert gyűlölték a muzsikát, tagadták a Szűzmáriát és át akarták írni a Szentírást.

Kilchmar szívébe ivódtak ezek az átkok, melyeket Európa fővárosaiban kétszáz éve ismételtettek. Könnyeket csaltak a szemébe – hiszen azok a férfiak mind-mind a testvérei voltak! De hát mit válaszoljon? Mit ígérhetne nekik? Nagyon keveset. Nem építhetett számukra ágyúkkal megerősített erődítményt. Igaz, hogy ő volt Uri egyik leggazdagabb embere, de hadsereget mégsem tarthatott fenn. És még csak bölcsességekkel se vigasztalhatta őket, ugyanis nem volt a szavak embere.

És aztán mind meghallhatták a néma kérésre adandó választ. A harangozást, ami homályos tekintetüket az égre irányította. Valaki felmászott a harangtoronyba és megszólaltatta a harangot. A legszebb, a legszívzaggatóbb zaj volt, amit Richard Klichmar valaha is hallott. A házak visszhangozták a harang zúgását, és még a hegyekből is visszazengett. A harangszó csiklandozta a telt hasát, és amikor vége lett,

a csönd olyan meleg és nedves volt, mint a könnyek, amelyeket Kilchmar a szeméből morzsolt szét.

Odabólintott a tömeg felé. Azok meg visszabólintottak.

„Harangokat adok nektek”, sűgta, és a pálinkát a sötét ég felé lötytyintette. Hangja kiáltássá erősödött. „Templomot építették, hogy abban lakhassanak, fent a magas hegyekben, hogy a harangzúgást Uri földjének minden centimétere visszhangozza! Ezek lesznek a világon a lehangosabb és a legszebb harangok!”

Most aztán még hangosabban lelkendeztek, mint az imént. Győzedelmesen felemelte a karját. A pálinka végigfolyt a homlokán. Ezután mindannyian fenéig ürítették a poharaikat és megpecsételték Kilchmar ígését.

Miután az utolsó cseppet is kiitta, Kilchmar hátrabotorkált, megbotlott és elesett. Az éjszaka hátralévő részét a sárban töltötte és a harangjairól álmodott.

Kék ég alatt ébredt. Húsztiszteletteljes arc nézett le rá.

„Vezess bennünket!”, könyörögtek neki.

A neki járó tisztelet miatt könnyebben ment a lábra állás, és miután a csobolyóból hat vagy nyolc kortyot ivott, még súlytalanabbnak érezte magát. Hamarosan a lován ült és egy körmenetet vezetett: ötven ló, több kocsi, rajtuk nők és mindenhol a fűben rohangászó gyeerek és kutyák. Nem igazán tudta, hogy merre vezesse az embereket, ugyanis addig a napig minden hegyet fenyegetőnek és ellenségesnek tartott. Most Olaszország felé vette az irányt, a pápa felé, a hómezők felé, melyek a napban csillogtak, aztán megszállta őt az ihlet, és megfordulva elindult felfelé.

Egyre magasabbra jutottak, majdnem a havas szirtekig. Kilchmar ötszáz őt követő embert vezetett, amíg elértek egy sziklacsúcshoz, ahonnan kitárulkozott előttük a völgy, és a Reuss mintha vékony fonalként fogott át volna mindent.

„Itt”, suttogta. „Itt.”

„Itt”, ismételték. „Itt.”

Aztán megfordultak és megnézték a közvetlenül maguk alatt lévő

kis falut, elhagyatott házikók kis csoportját. A falu lakói és a sovány tehénkéek meg félősen nézték a sziklás dombon tartózkodó csoportot.

Nebelmatt a neve annak a nyomorúságos falunak. Ebben a faluban születtem. (Bár égne le a sárga földig az egész, vagy a lavina tüntesse el a föld színéről!)

Kilchmar temploma 1727-ben lett kész, kizárólag uri izzadságból és uri kőből készült, és a kályhában elpazarolt fa ellenére a téli hónapokban olyan hideg maradt, mint az a hegy, amin épült. Zömök épület volt, formára csizmához hasonlatos. A püspök által olyan papot kerestek, aki képes elviselni a magányt és a nagy hideget. Pár nappal később egy fiatalember személyében érkezett válasz a kérésre – a tanult atya, Karl Victor Vonderach állt morcosan Kilchmar ajtaja előtt. „Ő a legmegfelelőbb ember a hideg és magányos hegyi munkára” állt a püspök levelében. „Ne küldjék vissza.”

Végre volt a templomban egy pap, tizenkét faragott pad és egy tető, ami nagyjából felfogta az esőt – de még mindig hiányzott az, amit Kilchmar megígért: nem volt benne harang. Így hát Kilchmar megpakolta a szekerét, megcsókolta az asszonyt, és azt mondta, expedíciót indít Sankt Gallenbe, hogy felkutassa a katolikus világban található legjobb harangöntőt.

Hazafias jelszavak mellett zötykölődött észak felé, és aztán soha többé nem látta senki Uriban.

Belerokkant a templom építésébe.

Egy évvel azután, hogy feltették az utolsó zsindelet is a létező leghangosabb és legszebb harangnak készült templom tetejére, még egy tehénkolomp se volt a harangtoronyban.

Az uriak büszke és leleményes emberek. *Milyen nehéz lehet harangot készíteni?* – kérdezték egymástól. Az öntéshez agyagból formát kell készíteni, megolvasztani a fémet, néhány gerendát szerezni, amire a kész harangot fel lehet akasztani – ez minden. Talán csak azért küldte hozzájuk a Jóisten Kilchmart, hogy végre nekikezdenek a munkának!

A Jóistennek fémre van szüksége! – szólt a felhívás. Hozzátok el Neki a rezeteket és az ónotokat!

Rozsdás lapátokat, törött kapákat, ócska bicskákat, repedt üstöket hoztak, mindez Altdorf terén tornyosult – pontosan ott, ahol három évvel azelőtt Kilchmar az ígérését tette. Minden újabb adományt lelkesen ünnepeltek. Egy ember egy tűzhelyet cipelt, amely pedig télen melegíthette volna. Amikor egy özvegyasszony letette az ékszereit, azt mormogták: *Az Isten áldja meg.* Még a könny is kicsordult, amikor a három legtisztéletreméltóbb család három aranyat dobott a halomra. Tíz ökrös szekérre volt szükség, hogy a sok fémét átvigye Nebelmatt faluba.

A falu lakói ugyan nem tudtak sok fémot felajánlani, de ők is kivetettek magukért. A kilenc nap és éjszaka alatt, amikor is a hevenyészett olvasztót felügyelték, minden pálinkát felajánlottak, ami reggelenként még a kulacsukban lötyögött, ezenkívül hoztak egy teljes farkasfogsort, egy faragott kőszáli kecskeszarvat és egy poros hegyikristályt.

Azon a napon, amikor az izzó levet beleöntötték a formába, életre szóló égési sebeket szerzett tizenkét ember. Az első harang kerek volt, mint egy hájas pulyka, a második elég nagy ahhoz, hogy akár egy kecske is elbújhasson alatta, és a harmadik, a különleges harmadik ember nagyságú volt, és tizenhat ló kellett ahhoz, hogy felhúzzák a toronyba.

Egész Uri összesereglett a templom dombján, hogy először hallhassák zúgni a harangokat. Amikor mindennel elkészültek, a tömeg tiszteletteljesen nézett Karl Victor Vonderach atyára. Az meg úgy nézett rájuk, mintha egy birkacsorda lenne előtte.

„Egy áldást, atyám?”, kérdezte az egyik asszony. „Megáldaná a harangjainkat?”

Az atya megdörzsölte a halántékát, és a tömeg elé állt. Lehajtotta a fejét, majd mindenki így tett. „Mennyei atyánk”, krákgotta fel a torkában összegyűlt hurutot. „Áldd meg ezeket a harangokat, amiket Te...” Szípigott egyet, majd körülnézett, aztán lepillantott a tehénlepényben tocsogó cipőjére. „Mind legyen átkozott!”, motyogta, majd áthatolt az őt bámuló tömegen, amíg el nem tűnt a házában, aminek az ablakain üveg ugyan volt már, de a tetőről még hiányzott a zsindegy.

A néma tömeg megfordult és látta, ahogy elszántan bevonul a templomba Kilchmar hét rokona. Egyikük kongatta a legkisebb harangot, ketten a középsőt és négyen a legnagyobbat. Az összegyűltek közül sokan a lélegzetüket is visszatartották, amikor a toronyban meglendült a három harang.

És aztán megszólaltak a lehangosabb és legszebb harangok.

Megremegett a hegyi levegő. A zúgás eltöltötte a völgyet. Olyan éles volt, mint egy rozsdás ajtópánt, olyan mennydörgő, mint a lavina, olyan átható, mint egy kiáltás, és olyan megnyugtató, mint egy anya suttogása. Mindannyian felkiáltottak és gyorsan betapasztották a fülüket. Visszahőköltek. Karl Victor atya ablaküvegei megrepedeztek. Egyesek annyira összeszorították a fogaikat, hogy közülük jó pár szét is tört. Dobhártyák szakadtak be. Egy tehénnek, két kecskének és egy asszonynak megjöttek a fájásai.

Amikor aztán a távoli csúcsokról visszaverődő hang elenyészett, nagy csönd állt be. Mindenki a templomot nézte, hogy vajon nem rogyik-e össze. Aztán feltárult a kapu. Kilchmar rokonai jöttek kifelé, miközben kezüket a sérült fülükre tapasztották, és úgy álltak a tömeg előtt, mint rablók, akik nagy értékeket rejtegetnek a harisnyáikban.

És akkor elkezdődött az üdvrivalgás. Karok nyújtóztak az ég felé, öklök emelkedtek. Sokan könnyeztek. Sikerült nekik! Megkongatták a világ lehangosabb harangjait!

Megmentették Isten királyságát a földön!

A tömeg lassan elindult lefelé a dombról. Egyszerre csak valaki felkiáltott: „Szólaltassátok meg még egyszer!” Ekkor aztán nagy félelem vett erőt rajtuk és vad menekülésbe fogtak – férfiak, nők, gyerekek, kutyák és tehenek rohantak, csúsztak, gurultak a sáros talajon lefelé, és elbújtak az omladozó házaikban, mintha egy lavina elől menekültek volna. Aztán nagy csend lett. Néhány fej felbukkant egy-egy ház sarkában, és a templom felé figyeltek. Sehol se látták Kilchmar rokonait. Kétszáz lépésre a templom körül egy lélek se volt látható. Senkinek se volt bátorsága még egyszer megszólaltatni a harangokat.

Tényleg nem? Sugdolózni kezdtek. A gyerekek egy barna foltra mutogattak, ami könnyedén haladt felfelé a dombra – mint egy szal-

mabála, amit lágy szellő hajt. Egy férfi? Nem, nem férfi. Egy gyerek – kis leányka –, mocskos cafatokban.

Ugyanis ez a falucska a kincsei mellett egy süket idiótával is rendelkezett. A lánykának volt egy szokása: úgy nézett a falu lakóinak szemébe, mintha ismerné azok rejtegetni szándékozott bűneit, úgy-hogy azok kénytelenek voltak elfordítani a tekintetüket. És ezért ha valahol felbukkant, piszkos vízzel teli vödörrel kergették el. Szóval, a harangtoronyot bámulta, miközben haladt felfelé a dombon ez a süket kislány, mert hallotta ám ő is a harangokat, de nem az üres fülével, hanem ahogyan mi a szenteket érzékeljük: bensőnk vibrálásával.

Mindannyian nézték a gyengeelméjű lánykát, és tudták, hogy Isten küldötte ő, ahogy Kilchmart is Isten küldte, és a követ, hogy építsenek templomot belőle, meg a fémet a harangöntéshez.

A lányka úgy meredt a harangtoronyra, mintha repülni szeretett volna.

„Menj csak!”, suttogták. „Menj csak...”

Az unszolást nem hallotta. De a harangszó emlékezete az ajtóhoz vonzotta, majd a templomba, ahol még soha sem járt. A földön üvegszilánkok hevernek – a kitört ablaküvegek –, ezért aztán véres nyom marad utána, amikor a templom hátsó felében a szűk lépcsőn felfelé halad. A harangtorony első szintjén bukkannak át a három harang kötelei. Azt tudja, hogy mire jók a kötelek, és azt is tudja, hogy a varázs nem tőlük származik, így hát megy feljebb, és a fejével felnyitja a csapóajtót. A harangtorony oldalai nyitottak, semmi se véd a zuhanástól. Négy különböző táj tárul elébe: balról csupa szikla, elől a völgy, ami Olaszország felé kigyózik, jobbról a hófödte Susten-hágó, és mögötte a házak között összegyűlt emberek, mint a nyúvek, amik a romlott húson nyüzsögnek.

A legnagyobb harang alá áll és felnéz az árnyékába. A harang teste fekete, nyers. Kinyújtózik és megüti a kezével. Semmi sem történik. Nem érez hangot. A sarokban két rézkalapács. Az egyiket felkapja, és ráver vele a legnagyobb harangra.

Először a hasában érzi – mint egy meleg tenyér érintése. Jó pár év

elmúlt, mióta valaki is hozzáért. Behunyja a szemét, és érzi, ahogy az érintés eljut a combjába és végigfut a bordáin. Sóhajt. A kalapáccsal még egyszer ráver a harangra, olyan erősen, ahogy csak tud, és az érzés tovaterjed. Végigosan a hátán, fel a vállába. Mintha vinné őt az érzés, szinte úszik a hanggal. Újra és újra megüti a harangot, a hangzás egyre melegebb lesz.

Megzengeti a középső harangot is, és hallja a torkában, a karjaiban, a térdhajlataiban. A hangzás meleg kezekként terjed, kitágul, és a kis testét nagyobboknak, szélesebbnek érzi általa.

A kisharangot az állkapcsában hallja, a füle húsában, a lábboltozatában. Egyre csak dolgoztatja a kalapácsot. Elhozza a másikat is, hogy két kézzel zúgassa a harangokat.

A faluban örvendeztek a csodának, és sírtak az örömtől. A zúgás visszhangzott a völgy másik feléből. Behunyták a szemüket és hallgatták a gyönyörűséget. A lányka kongatta a harangokat. Fél óra is elmúlt. Az emberek a saját hangjukat se hallották. Néhányan ordítani próbáltak, de legtöbben csak ültek a fatörzseken, vagy a házakhoz támaszkodtak, és jó erősen befogták a fülüket. A disznókat már megsütötték. A boroshordókat megcsapolták, de hogyan is ünnepeljék a győzelmet, áldás nélkül?

„Hagyd abba!”, kiáltotta valaki.

„Csend!”

„Elég!”

Az öklüket rázták a templom felé.

„Állítsa már meg valaki!”

Ennél a felszólításnál mindenki lopva nézett a szomszédjára. Senki sem lépett előre.

„Hozzátok el az apját!”, kiáltottak. „Csináljon már valamit az apja!”

Előhozták Iso Froben juhászt, akit a felesége húsz év után ezzel a szerencsétlen lánykával ajándékozott meg. Nem volt több ötvenévesnél, de a szemei beesettek, a karjai meg mint egy dédnagypapa sovány pálcikái. Kézfejjével megtörölte a csöpögő orrát, felnézett a templomra, mintha egy sárkányt akarnának vele megöletni. Egy asszony gyapjával

tömte be a fülét, és egy piszkos nadrágot húzott a fejére, amit hátul turbánként összekötött.

Egy embertől kért valamit. Az illető eltűnt a tömegben, majd nem sokkal később egy öszvérhez használt ostorral tért vissza.

Amikor titokban hallgatóztam, nagyon sokszor hallottam ezt a történetet: ahogy a bátor Iso Froben felküzdötte magát a dombra, egyik kezével a turbánt fogva, hogy a nadrág le ne csússzon a szemébe, a másikban meg az ostor. Annyira kitaposta a meredek ösvényt már a számtalan láb, hogy gyakran elcsúszott, kezét a talajba vájva igyekezett újra talpra állni. Amikor végre odaért a templomhoz, tetőtől talpig sáros lett. Még az ostorról is sár fröccsent, ahogy suhogtatta a levegőben. A gypjával a fülében és fején a nadrággal is minden újabb kongatás alaposan összerázta.

Amikor belépett a templomba és elindult a lépcsőn, a zaj még erősebb lett. Mintha rengett volna a lába alatt a talaj. Betömött fülére tartotta a kezét, de nem használt semmit. Ezredszer is elátkozta az Istent, hogy ezt a gyereket küldte neki.

A harangtorony első szintjén azt látta, hogy nem mozognak a kötelek, de a harangok mégis zúgnak. Fekete foltok jelentek meg a szemé előtt. Amikor aztán a külvilág is forogni kezdett vele, azonnal rájött: ezek nem lehetnek Isten harangjai! Átejtették őket. Ezek az ördög harangjai! Mindannyiukat megtréfálta az ördög. Neki építettek templomot. Neki öntötték a harangokat!

Megfordult, hogy visszamenjen a lépcsőn, de a feje fölött a deszkák közötti résben meglátta, hogy odafönt kis ördögi lábak táncolnak.

A sovány, aszott testben maradt még bátorság. Kardként markolta az ostort. Feljebb ment a létrán, és annyira tolt fel csak a csapóajtót, hogy láthasson is valamit.

A lány ugrált. Forgott. Hintázott és nyújtózkodott. Meglóbálta a kalapácsot, és amikor lecsapott, szinte megállt a levegőben. Mintha belőle zúgtak volna a harangok, mintha az általa megütött harang a saját fekete szíve lenne. A szegély mellett ugrált végig, és egy láthatat-

lan kéz húzta vissza. A legnagyobb harangot zúgatta – mintha szöveget vernének az apa fülébe.

Iso Froben számára az utolsó bizonyosság volt a lánya szemében felcsillanó öröm arra, hogy a lányát megszálta az ördög. Felnyitotta a csapóajtót, és felkászálódott. Harcos lett az öregből. Addig ostorozta az ördögi gyermeket, amíg az már mozdulni se tudott a padlón. A harangzúgás hamarosan halk csilingeléssé szelidült. Messze lent a falu örömrivalgásban tört ki. A lánya nyöszörgött.

Odadobta mellé az ostort, és elindult visszafelé. Megállás nélkül haladt át az ünneplő tömegen – és soha többet nem látta senki Uri-ban. És így Kilchmar után ő lett a második – de nem az utolsó – áldozata a harangoknak.

A templomban csak akkor mozgott meg újra a lányka, amikor már beesteledett. Felemelte a fejét, hogy meggyőződjön róla, hogy az apja nincs már a közelben, majd felült. A ruhája véres volt. A hátán égtek a hurkák. Mindkét füle süket volt a faluban zajló mulatságra. Fogta a kalapácsait és felnyitotta a csapóajtót.

Holnap, gondolta, miközben felnézett a harangokra. *Holnap újra megzengetem őket.*

És másnap valóban megtette, és a rákövetkező napon, és minden nap, reggel, délben, este, egészen a haláláig.

A gyermeket Adelheid Frobennek hívták, és én, Mózes Froben, az ő fia vagyok.

II.

Anyámnak piszkos-gubancos copfja volt, elképesztő erős karizmai és – kizárólag számomra – olyan meleg mosolya, mint az augusztusi nap. Amikor megszülettem, már egy ideje a templom melletti kis alpesi házikóban lakott. Nem, ez így nem igaz: anyám a harangtoronyban lakott. Csak akkor ment le a kunyhóba, ha már túlságosan hideg lett odafönt, a zord időjárásnak alaposan kiszolgáltatótoronyban, ha sok